

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. Postma — Eindhoven

Zalig in Galilea (Mt. 5 : 1-12)

Meer dan het gewone ?

Voor mij ligt de vijfde druk van Feitse Boerwinkel's boek: „*Meer dan het gewone*” (Ambo b.v., Baarn, 1977). De ondertitel vertelt waarover hij schrijft: *Over Jezus en zijn bergrede*.

Eerst iets over die titel: Meer dan het gewone. Op pag. 132 valt te lezen: „wij vonden dezelfde nadruk op het 'meer dan het gewone' als sleutel van de bergrede bij D. Bonhoeffer, *Navolging*, Amsterdam 1964, p. 135: 'Waarin onderscheidt zich de discipel van de heiden'. Waarın bestaat 'het christelijke'? Hier nu valt het woord waarop het gehele vijfde hoofdstuk gericht is, waarin al het vorige is samengevat: het christelijke is het 'buitengewone', het perisson, het bijzondere, het niet-gewone, het niet-vanzelfsprekende. Het is dat, wat 'aan betere gerechtigheid' de Farizeeërs 'overtreft', boven hen uitgaat, het meer, het er bovenuit stekende... Daarom kan de christen niet de wereld gelijkvormig zijn, omdat hij rekening houdt met het perisson.”

Even verder, op dezelfde pagina, schrijft Boerwinkel: „Iemand heeft mij erop gewezen dat de titel van mijn studie niet *Meer dan het gewone*, maar liever *Anders dan het gewone* had moeten luiden. Dat is juist. Met de huidige titel heb ik echter direct aan willen sluiten op de woordelijke tekst uit Mt. 5, 47: 'Indien gij alleen uw broeder groet, waarin doet gij meer dan het gewone?' In het grieks 'ti perisson poieite', wat men zou kunnen vertalen als: wat voor overvloeijends doe je dan?”

Op dezelfde wijze...

Op zichzelf genomen kan ik dit betoog van Boerwinkel (neerlandicus/geschiedkundige) begrijpen. Toch suggereert de titel mij net iets teveel. Een enkel voorbeeld uit de bergrede (... waarin doet gij meer dan het gewone; St. Vert.: wat doet gij boven anderen) wordt verheven tot titel boven het geheel. Terwijl Jezus „de gerechtigheid der Schriftgeleerden en Farizeeën” tot uitgangspunt nam (Mt. 5 : 20), lijkt het of Boerwinkel de bergrede boven de rest van de Schrift wil uittillen — iets dat overigens nadrukkelijk *niet* zijn bedoeling is. Toch citeert hij (zie boven) blijkbaar met instemming Bonhoeffer, die zelfs spreekt over het 'buitengewone'.

De vraag is of Jezus in de bergrede wezenlijk iets anders leert dan „de wet en de profeten” hebben gedaan. Het antwoord geeft Jezus zelf: meent niet dat Ik gekomen ben om de wet en de profeten te ontbinden, Ik ben gekomen om die te vervullen (Mt. 5 : 17). Vervullen in de zin van: tot volle gelding en ontplooiing brengen, in tegenstelling tot de Schriftgeleerden en Farizeeën die in feite de Schriften ontkrachten. Ook bij Lucas is duidelijk dat juist de oudtestamentische openbaring in geding is en blijft. Er is geen breuklijn tussen het oude en nieuwe verbond. Dat blijkt o.m. uit de gelijkblijvende reactie op „de profeten”; zowel bij het „wel” als het „wee” constateert Jezus: immers *op dezelfde wijze* hebben hun vaders met de profeten, resp. de valse profeten gehandeld (Luc. 6 : 23, 26). Blijft dus de vraag wat in het Oude Testament t.a.v. de armen enz. is gezegd.

Een klasse apart ?

Het lijkt mij niet juist „de armen” als aparte klasse te onderscheiden van de overige door Jezus genoemden. Wel kunnen die anderen verschillende aspecten vertonen van het arm (van geest) zijn. Met elkaar vormen zij de marginalen, mensen die een marginaal bestaan leiden (heel wat minder dan modaal!), mensen voor wie het leven geen leven meer is. Eigenlijk maak ik me boos als ook mij verweten zou worden de armen weg te spiritualiseren, te vergeestelijken om er van af te zijn. Ik weet heel best dat Paulus de „zilverliefde” de wortel van alle kwaad

noemt (1 Tim. 6 : 10) en dat Jezus in de bergrede zelf uitgerekend het dilemma stelt: of God of Mammon (Mt. 6 : 24). Juist door deze tegenstelling in het kader van „niemand kan twee heren dienen” komt het accent te liggen op het *dienen* (vgl. Joz. 24 : 15 — kiest dan heden wien gij *dienen* zult).

In die armen van geest, mensen wier geestkracht vrijwel gebroken is (vgl. Ps. 34 : 19; Jes. 57 : 15; 61 : 1, herken ik mensen die gekozen hebben voor het dienen van God. Maar juist om die reden treuren ze en wanen ze zich ontoestbaar: kijkt God nog naar hen om? Israëls herders in elk geval niet. Is God zijn genâ vergeten? (vgl. Ps. 77 : 3 — mijn ziel weigert zich te laten troosten; ook Mt. 2 : 18/Jer. 31 : 15). Hoe vergaat het hen die om Gods wil zachtmoedig zijn — wordt juist van die levenshouding niet door anderen het grofste misbruik gemaakt? (vgl. Ps. 9 : 19).

Wie God willen dienen, aan Hem vasthouden, hongeren en dorsten naar de gerechtigheid. Maar waarom verkwijnen zij van honger en dorst anders dan omdat die gerechtigheid ontbreekt? (vgl. Ps. 22; 69; 73).

Barmhartigen — ze zijn er, maar hun hart breekt bij het zien van andermans ellende; ze komen woorden en handen tekort. Afgunst, nijd is hun deel: ze wekken ergernis en irritatie op (vgl. Ps. 112).

Reinen van hart — ik citeer nog weer even Zuurmond: „Men bedenke dat woorden als *geest, hart, lichaam, ziel* niet een déél van een mens beduiden, maar die *hele* mens onder een bepaald door de kontekst (N.B.! - P.) opgelegd gezichtspunt... De mens is 'hart'... als we hem bezien onder het aspect van wat hij wil, waarnaar hij streeft. Iemand wiens wil zuiver, éénvoudig is, is rein van hart en daarmee in zijn totaliteit rein”. Inderdaad — mensen die ondubbelzinnig op God vertrouwen, zoals Jacob (Gen. 25 : 27; N. Vert. ten onrechte: huiselijk). Mensen die geloven en niet twijfelen, op twee gedachten hinken, met twee tongen spreken — een levenshouding die door heel Jacobus' brief heen speelt en de broodnodige (practische) wijsheid stempelt (Jac. 1 : 6-8; 3 : 9-12; 1 : 5). Of ook mensen die puur, gelouterd, rein (van hart) zijn (Ps. 24 : 4; 73 : 1; Job 11 : 4). Wat is het deel van een Asaf (Ps. 73), een Job? Wat krijgen zij te zien en te horen en te lijden?

Vredestichters — maar Israël klaagt (inzake de ballingschapstijd?): „te lang reeds woon ik bij wie de vrede haten; ik ben een en al vrede, maar als ik spreek, dan zijn zij uit op strijd” (Ps. 120 : 6, 7. Wie „het goede zoeken” voor Jeruzalem, moeten maar niet al te veel bijval verwachten (Neh. 2 : 10; vgl. Esth. 10 : 3; Ps. 122 : 6-10; 128 : 5; 85 : 13).

Het oude liedje in nieuwe zetting

Vervolgden om der gerechtigheid wil — het lijkt wel een samenvatting van al het voorafgaande. Wie de gerechtigheid zoekt, najaagt, moet maar niet op instemming rekenen. Integendeel: vervolging. De „anderen” leven juist bij de gratie van de ongerechtigheid, machtsmisbruik, onderdrukking, hooghartigheid, wreedheid. Ze zijn „rücksichtslos”: ze laten zich niet verbidden, kennen geen erbarmen. Hun machteloze slachtoffers zijn: de vreemdelingen, de wees en de weduwe, de arme die om hulp roept, de ellendige en wie geen helper heeft, de verdrukte en hongerige en terneer gebogene, kortom de arme van geest (vgl. Ps. 146 : 8 v.; 72 : 12 v.v.).

Misschien is het opgevallen, dat ik merendeels naar het psalmboek verwees. Niet alleen omdat dat zo bekend is. Meer nog omdat het de neerslag bevat van het leven van die Israëlieten die de gerechtigheid najaagden. Het psalmboek bevat meer klaag- dan lofliederen... Maar het eerste woord van de inleidende psalm is wel: zalig...! Zalig wie zich verre houden van het kwaad (Ps. 1 : 1, 2). De ootmoedigen zullen eten en verzadigd worden... uw hart leve op! (Ps. 22 : 27), zij beërven het land en verlustigen zich in grote vrede (Ps. 37 : 11). Welzalig de man, die de HERE vreest... voor de oprechten gaat het licht in de duisternis op! (Ps. 112 : 1, 4). Waarlijk, God is goed voor Israël, voor hen die rein van hart zijn (Ps. 73 : 1). Jezus kwam inderdaad om de wet en de profeten te vervullen en Galilea krijgt het te zien en te horen: voor de oprechten gaat het licht in de duisternis op (Mt. 4 : 16)!

Het kernwapenvraagstuk (4)

DISCUSSIE DE JONG—GOUDZWAARD

Beste Henk,

Om te beginnen ben ik je dankbaar, dat je deze brief hebt willen schrijven. Het is een brief over een onderwerp, dat ofwel in onze pers min of meer wordt geschuwd, ofwel leidt tot zulke ongenueanceerde en apodictische stellingnames, dat er nauwelijks ruimte voor enige serieuze discussie is. Jouw brief ademt een wezenlijk andere toon. Er klinkt een oprechte bezorgdheid in door, niet alleen over de situatie waarin wij in de westerse wereld in terecht gekomen zijn — ook je preek, die in Opbouw van 2 weken geleden is opgenomen, getuigt ervan — maar ook over de noodzaak, hier als christenen met elkaar naar een verantwoorde weg te zoeken, onder de klem van het Evangelie, en met de bereidheid wezenlijk naar elkaar te luisteren. Je eerste vraag heeft betrekking op de parallel, die ik heb getrokken tussen het westers, afgodisch streven naar méér materieel geluk, en naar het opzichzelfgestelde streven naar méér gegarandeerde veiligheid. Je vraagt je af, of de parallel wel geheel opgaat. In geluk kun je zwelgen, in veiligheid niet.

In zeker opzicht heb je gelijk. Laat ik daarom proberen, nog wat zorgvuldiger te formuleren wat ik eigenlijk bedoel, en wel door de vraag te stellen wat nu eigenlijk afgoden zijn. We kennen ze uit de Bijbel onder bepaalde namen: Baal, Moloch, Mammon. Baal is de afgod van sexualiteit en vruchtbaarheid; Moloch van macht en militair geweld; Mammon van geld en materieel gewin. Er zijn er zeker meer te noemen (Romfa bijvoorbeeld), maar wat reeds in deze drie afgodsnamen opvalt, is dat ze in hun verleidelijke macht aanhaken op mogelijkheden die in de schepping van God gelegen zijn. Er wordt iets uit de schepping genomen — sexualiteit, macht, bezit — wat op zichzelf goed is, maar wat in kwaad wordt verkeerd omdat het bastions worden tot verzet tegen God. Afgoden zijn steeds dingen of elementen, die mensen of samenlevingen uit de schepping halen om er hun diepste levensvervulling buiten God om te verwachten. En daarom worden ze verzelfstandigd, losgemaakt van de

normen die God stelt, en krijgen ze ook de mogelijkheid om mensen aan zichzelf te verslaven en tot beelddraggers van henzelf te maken. Immers, wie tot afgoden nadert, wordt aan hen gelijk gemaakt.

In onze moderne samenleving nu hebben we iets soortgelijks met techniek, economie en wetenschap gedaan. Ze zijn, alhoewel ze goede elementen zijn uit Gods schepping, door ons opzichzelfgesteld, omhooggeheven, om van hen ons geluk en onze diepste veiligheid te verwachten. In die zin gaat de parallel op. Onze economische groei wordt nog steeds als innerlijke geluksbrenger gezien — en daarin schuilt een afgodisch element, dat ons verlamt. Maar op soortgelijke wijze wordt onze geavanceerde wapeningsstechniek gezien als de eigenlijke garantie, dat we in ons westen veilig kunnen leven.

Afgoden bedriegen. Ze suggereren geluk, ze suggereren levensredding, ze suggereren veiligheid. Maar ze brengen, omdat ze losgemaakt zijn van de normen die God stelt, het tegenovergestelde van wat ze beloven. Meer materiële groei, opzichzelfgesteld, bedreigt het menselijke geluk in plaats van het te verschaffen. Meer wapeningsstechniek, opzichzelfgesteld, bedreigt onze wezenlijke veiligheid. Er schuilt dan ook naar mijn indruk een „energie van dwaling” in het populaire geloof, dat meer wapens ons meer veiligheid verschaffen. Zo spreekt de Bijbel niet; het legt een andere basis onder ons leven, dan het geloof in wat wijzelf technisch, economisch kunnen.

In veiligheid kun je niet zwelgen. Maar je kunt wel zozeer gedomineerd worden door de vrees, door de angst voor wat anderen kunnen doen, dat je er alles voor over hebt om je veilig te voelen. Zo werkt dacht ik voor vele niet-christenen — en ook vele christenen gaan niet vrijuit — de wapening als een veiligheidsgarantie waarvoor ze ongeconditioneerd alles over hebben. En daarin schuilt dan een vorm van afgodendienst.

Zeker, veiligheid is iets wat bedreigd wordt. Maar geldt dat ook niet voor het reeds verworven materiële geluk? Er is een enorm verzet in de samenleving wanneer mensen te horen krijgen dat ze een stap terug moeten. Daar schuilt eveneens angst achter, vrees om te verliezen wat we hebben. Wel is er dit verschil, dat bij vraagstukken van veiligheid we met een vijand buiten onszelf te maken hebben. Inderdaad moet die in het oog worden gehouden; in datgene wat hij

met ons zou willen en kunnen uithalen. Het zich verweren tegen vijanden past bij de opdracht van elke rechtmatige overheid. Maar niet als alles-legitimerend doel, niet als politiek handelen waarbij geen duidelijke normen zouden gelden, niet als streven dat alle middelen rechtvaardigt. Zo zouden we alleen afgoden dienen, en van hen — d.w.z. van de door ons gekozen middelen — restloos afhankelijk worden. Een opzichzelfgesteld absoluut doel van een groter materieel geluk verslaaft ons aan een economische groei, die ons geluk doorboort, evenals een opzichzelfgesteld absoluut doel van een gegarandeerde veiligheid ons verslaaft aan een wapeningsstechniek, die onze veiligheid te gronde richt. Dat zijn toch diep-Bijbelse waarheden?

Je tweede opmerking richt zich op mijn tegen-over-elkaar stellen van het zwarte en het rode gevaar. In mijn artikel heb ik me er, dacht ik, zorgvuldig voor gehoeid om het Westen met het zwarte gevaar te vereenzelvigen. Dat zou niet kunnen en niet mogen. Wel zijn er aantoonbare feiten, dat in het westen het zwarte gevaar opnieuw de kop opsteekt. En dan denk ik niet aan het grote merendeel van de Nederlandse of andere westerse militairen — ik zou hun gezindheid bepaald niet in twijfel willen trekken. Nee, het schuilt in die politici, die in de strijd tegen Kommunistische landen alles geoorloofd achten — zoals Strauss in West-Duitsland, en misschien een Ronald Reagan in Amerika —; persorganen, die, vaak zelf van fascistische oorsprong, op geen enkele wijze ooit een vraagteken zullen stellen bij een verdere vergroting van onze eigen wapeningsinspanning — zoals de Telegraaf; en in geldmagnaten, die geen enkele gewetenswroeging hebben om waar in de wereld maar ook een verdere wapeningswedloop aan te jagen. Het is helaas niet alleen maar een mogelijkheid; het is voor een deel reeds werkelijkheid geworden. En het is ook doorgedrongen in NAVO-kringen, die bewust spelen — tot in bepaalde uitgewerkte NAVO-plannen toe — met een mogelijk eerste gebruik van nucleaire wapens in conflictsituaties, en die een zo groot mogelijk wapeningsvoórsprong op het kommunistische blok willen opbouwen. Weet je, dat de Amerikaanse export al voor 8% uit wapenexport bestaat, en zich machtige economische belangen achter de voortzetting van de wapeningswedloop verschuilen?

Laten we toch het kwaad niet steeds van één kant verwachten, wanneer het om militarisme gaat. Ons eigen westen heeft niet voor niets een ongelooflijk militaristisch verleden achter zich. Er is weer een geduchte opleving van zwart denken in Duitsland, en het is zaak dat goed in de gaten te houden.

Een derde punt roer je aan: waarom juist nu het bezwaar tegen atoombewapening doen gelden, terwijl we het reeds zolang hebben geaccepteerd? Dat is een persoonlijke vraag, en ik geef er dan ook een persoonlijk antwoord op. Ik ben zelf geen atoompacifist. Er zijn, voorzover ik dat kan bekijken, atoomwapens denkbaar en gedeeltelijk ook voorhanden, die als verdedigingsmiddelen opzichzelf beschouwd, nog onder de toets kunnen doorgaan van een mogelijk gerechtvaardigde inzet. En een gerechtvaardigde inzet betekent dan, dat ze een onderscheid toelaten tussen militairen en een weerloze burgerbevolking, en in beperkte zin en als pure verdedigingsmiddelen worden gebruikt om een tegenstander van een mogelijke aanval af te schrikken. (Die noodzaak om een onderscheid te kunnen maken tussen militairen en een weerloze burgerbevolking is zoals je weet volop Bijbels — ze is een deel van het oorlogsrecht van de Heer in het Oude Testament, Deut. 20, waar vrouwen en kinderen moeten worden gespaard in oorlogsvoering. En in Amos 1 blijkt, dat ook heidense volken aan diezelfde regel worden gehouden. Trouwens, het gehele volk Amalek moest worden uitgeroeid omdat het het bestond om het volk Israël in de legerstros aan te vallen, waar de weerloze vrouwen en kinderen waren!) Maar de wapens waarvan nu de vestiging op Nederlands grondgebied wordt overwogen, passeren die principiële grens in drieërlei opzicht. Het zijn ten eerste aanvalswapens, rechtstreeks op het grondgebied van Rusland gericht (iets wat vanuit ons land nog nooit is gebeurd). Het zijn in de tweede plaats massavernietigingswapens, ondanks de precisie van hun inzet: een slagkracht die meer dan het tienvoudige is van de bom op Hiroshima, en die ook het nog ongeboort leven tot in verre geslachten kunnen beschadigen (door radio-actieve straling). En in de derde plaats dienen ze niet alleen om te dreigen: er wordt serieus rekening gehouden dat ze in zgn. conflicten op beperkte schaal effectief zullen worden gebruikt.

In zo'n geval moet ik als Bijbelslevend christen hardop „nee” zeggen. Dit mag niet meer. Deze zgn. beveiligingswapens gedogen geen gerechtvaardigde inzet meer. En dat „nee” is dan geen vluchten uit verantwoordelijkheid, maar juist een opnemen ervan. Het betekent een nee-zeggen tegen de verzelfstandigde macht van de moderne wapeningsstechniek, die als moderne Moloch de levens van men-

sen opeist. Het wordt ons dan tot een rietstaf die de hand doorboort wanneer je er op leunt; een vertrouwen op wat geen bescherming bieden kan. Is het Oude Testament niet juist dáár vol van? (Jeremia 31 b.v.). In zo'n geval vertrouw ik liever op de blijvende verbondsbelofte van de Heer die te hulp kan komen, dan een beroep te doen op wapens die de maatstaf van een rechtvaardige vergelding principiële en volstrekt zijn ontgroeid.

Ik geloof dus inderdaad dat we Bijbeler moeten leren denken en vooral geloven. We hebben de zonde niet beseft waaraan we onszelf geleidelijk hebben overgegeven, en zullen in bepaalde opzichten boete moeten doen. En dat is dacht ik een betere lijn dan ons over te geven aan de vrees — een vrees die zowel onder de voorstanders als de tegenstanders van de huidige modernisering van kernwapens zo ontzaglijk dominant is, en die ons drijft naar een blindelings „ja” of „nee”. Noch de heenwijzing naar een tweede wereldoorlog, of het ons opnieuw indenken daarvan, noch die naar een mogelijk massale vernietiging door huidige kernwapens, en het ons indenken van die verschrikking, kunnen ons uitreden of wezenlijk wijs-maken.

Op je vierde vraag zeg ik volmondig „ja” — geestelijke belangen gaan vóór. Maar het is juist terwille van de echt-geestelijke belangen, dat ik het bovenstaande gezegd en beweerd heb. Die belangen kunnen vergen dat we alles in de waagschaal stellen, liever dan onszelf schuldig te maken aan de overtreding van het gebod. Zo zie ik het althans.

Tenslotte je vijfde punt — de weerloosheid, en de taak van de overheid. Ik ben geneigd te zeggen, dat iemand je wang toe keren niet gelijk staat met weerloosheid — er schuilt niets iets passiefs in, maar een zeer specifieke vorm van ontwapenende activiteit. Maar belangrijker is, dat we gezamenlijk ons er in kunnen vinden, dat we een zodanige stijl van omgaan met onze boze tegenstander moeten vinden, dat hij niet vastgehecht wordt aan zijn eigen kwaad. In die zin acht ik dit Bijbelgedeelte toch ook van toepassing op overheden. Zelfs in de omgang met een kommunistische overheid (de boze mens die Jezus noemt in de bergrede is toch evenmin noodzakelijkerwijs alleen een slachtoffer!) Maar dat neemt natuurlijk niet weg, dat de overheid wel degelijk een eigen réchtstaak heeft, die onderscheiden moet worden met wat personen onderling elkaar mogen aandoen. Ook uit Romeinen 12 en 13 wordt dat duidelijk: in Romeinen 12 is er de oproep, onszelf niet te wreken, terwijl in Romeinen 13 wordt gesproken van een overheid die in naam van God het kwaad moet wreken (vergelden), en daartoe het zwaard niet vergeefs draagt. Misschien mag ik daarom het vol-

gende ter overweging aan je voorleggen:

1) De overheid heeft een eigen taak tot bescherming en vergelding van onrecht, ook tegenover buitenlandse overheden. Maar wijst het beeld van het (scherpe) zwaard er niet reeds op, dat ze daarbij alleen middelen kan en mag gebruiken, die het onderscheid tussen „goeden en kwaden” — tussen hen die onrecht doen en die het niet doen — toelaten? Dat komt eveneens in Romeinen 13 voor. Opnieuw wijst dat dacht ik naar het alleen toelaatbaar zijn van verdedigingsmiddelen, en wel die welke tegen aanvallers, en niet de weerlozen, zijn gericht.

2) Blijft de betekenis van de Bergrede niet hierin bestaan, dat wij als Westers in ieder geval moeten afzien van een zodanig nucleaire bewapeningsvoorsprong, dat we Rusland vastpinnen op zijn eigen kwaad? En: sluit je bij voorbaat uit, dat ons afzien van het gebruik van militaire middelen die niet meer door de beugel kunnen in de harten van Russische overheidspersonen (die als mens meer zijn dan alleen maar demonen) een bereidheid zou kunnen doen ontstaan om geen wereldvernietiging te beogen? Geen land heeft zozeer geleden onder het Duitse oorlogsgeweld dan juist Rusland. Het zou wel eens kunnen zijn, dat ze nog banger zijn voor ons dan wij voor hen. De Bijbelse regel, dat we het kwade moeten overwinnen door het goede, zou ook wel eens een geheel eigen stijl van het inrichten van onze defensie kunnen betekenen — een defensie, die niet door weerloosheid is getekend, maar haar weerbaarheid dankt aan de richtlijnen van het Koninkrijk van de Heer.

Bob Goudzwaard

D. Holwerda — Zuidhorn

De woordenschat van het griekse Nieuwe Testament

(2)

De betekenis van 'authentēo'

Het woord 'authentēo' komt in het NT maar éénmaal voor, nl. in 1 Tim. 2 : 12. Men vindt het doorgaans vertaald met 'heersen'. We willen eens nagaan, of dat juist is. Het werkwoord 'authentēo' is gevormd van een zelfstandig naamwoord 'authentēs'. De grondbetekenis van dit laatste woord is — blijkens de thans vrij algemeen aanvaarde afleiding —: iemand die zelf iets volbrengt. Er zit nl. zeker het bestanddeel 'autos' (= 'zelf') in, en daarnaast vermoedelijk een stam die 'volvoeren' of 'afdoen' betekent.

Het aardige is, dat wij in het Nederlands nog een woord over hebben dat van 'authentēs' is afgeleid, nl. 'authentiek'. Wij bezigen dat woord in de zin van 'oorspronkelijk' of 'echt'. Dat is, oppervlakkig beschouwd, een vreemde ontwikkeling. Toch is ze bij nader toezien niet zo onbegrijpelijk. Een 'authenticum' is nl. een stuk dat 'zelf-gedaan' oftewel 'eigenhandig geschreven' is. Zet men nu zo'n stuk in tegenstelling tot een afschrift dat een ander er van neemt, dan krijgt 'authenticum' de betekenis: 'het originele document'.

Zien we nu eerst eens om ons heen in het attisch Grieks uit de klassie-

ke tijd, dan blijkt zich iets heel merkwaardigs voor te doen. We vinden daar het woord 'authentēs' nl. vrijwel uitsluitend gebruikt voor 'moordenaar', en dan nog wel speciaal voor iemand die een nabestaande vermoordt. Sommigen schrijven deze betekenis toe aan een ontwikkeling uit de grondbetekenis die te danken zou zijn aan het feit dat woorden die 'doen' of 'voltooiën' betekenen, vaak de praegnante zin van 'doden' krijgen. Bedenk U maar, hoe het in het Nederlands gegaan is met 'afmaken': je kunt (b.v.) je huiswerk afmaken (= voltooiën), maar je kunt ook een dier afmaken (= doden). Dan zou 'authentēs' dus zoveel betekenen als 'die eigenhandig afmaakt'.¹⁾ Anderen menen, dat het hier in feite om een ander woord gaat, dat eigenlijk 'autothentēs' (= 'zelfdoder') zou moeten luiden, maar dat door het uitstoten van de lettergreep -to- er toevallig precies zo is komen uit te zien als het eigenlijke 'authentēs'.²⁾ Deze laatste mening heeft wel veel bijval gevonden, maar is toch niet unaniem aanvaard.³⁾ Hoe dit zij, de betekenis 'moordenaar' beperkt zich vrijwel tot het attisch van de klassieke periode. Naderhand komt het woord in zwang in een heel andere zin, die men in de woordenboeken vaak ongenueanceerd weergeeft met 'heerser'. Mogelijk de oudste vindplaats van deze betekenis is een plaats uit een tragedie van Euripides (Suppl. 422).⁴⁾ In de passage waarin het woord daar voorkomt, wordt heel uitdrukkelijk de 'tyrannie' (wij zouden tegenwoordig zeggen: de dictatuur), waarbij één uitmaakt wat recht is, gesteld tegenover de democratie, waarbij het volk onder gemeenschappelijk opgestelde wetten leeft en ieder burger in principe gelijke rechten heeft. Tegenover de staatsvorm van de 'tyrannie' heet het dan in v. 442:

1) Zo Ernst Fraenkel, *Geschichte der griechischen Nomina agentis auf -tēr, -toor, -tēs (-t-)* I, Strassburg 1910, 238ff.
2) Zo Paul Kretschmer in Glotta III (1912) 291. Zie ook Friedrich Zucker, *Authentēs Ableitungen* (Sitz.Ber. Lpz., phil.-hist. Kl. 107, 4), Berlin 1962, 14.
3) A. Dihle b.v. spreekt in Glotta XXXIX (1960) 78 van „die bisher nicht völlig gesicherte Etymologie des Wortes”.

4) Sommigen vragen zich af, of 'authentēs' daar niet een verschrijving is van 'euthuntēs' (= 'richter'). Dat is een aardige gissing. Maar we gaan, nu de handschriften eenstemmig zijn, en het woord 'authentēs' in de context wel past, toch maar uit van de overgeleverde tekst.

pastorale notities

AVONDMAAL VIEREN

Misshien hebt u gezien, hoe op het Pietersplein het avondmaal bediend werd door de bisschop van Rome. De mensen, die het brood ontvangen wilden, moesten zich naar voren dringen naar de dranghekken en ze kregen dan de hostie op de tong. Zo zag ik het ook eens in een Engelse kerk. En in een Nederlandse hervormde gemeente. Dan staat daar voorin de kerk de predikant met enkele helpers en zij reiken het brood en de beker aan hen, die naar voren kwamen. Duidelijk is dan daar de gedachte: De kerk deelt het heil uit. Je kunt bij de ambten de zalige gemeenschap met Christus komen afhalen. Zó is er niets meer te zien van het oorspronkelijke: met zijn

allen aan tafel gaan en samen de maaltijd vieren van de Heer. Maar ook bij ons is daarvan weinig te bespeuren. We zitten met praktische problemen. In sommige kerken gaat men aan tafel. De bediening wordt dan soms wel zeven keer herhaald. De kinderen vinden het vervelend. Hoe lang duurt het nog, moe? In andere kerkgebouwen gaan het brood en de beker de banken rond. Dan is er ook ruimte voor de prediking. Zo hebben we het hier. Een gewone preek en daarna de viering van het Avondmaal. Maar het is niet de ideale oplossing. We hebben zo ongeveer eens per maand een wijkavond bij de wijkouderling aan huis. Soms denk ik: daar zou je het Avondmaal moeten vieren. Maar niemand is dat met me eens, geloof ik. Hoewel Handelingen 2 : 46 in die richting wijst. De gemeente van Jeruzalem, ruim drieduizend zielen, ging geen Avondmaal vieren met de gehele gemeente, maar in huiselijke kringen.

A. H. Algra, Sliedrecht

„overall waar het volk 'authentès' van het land is, ..." (enz.). Wil men hier vertalen 'heerser', dan is daartegen geen overwegend bezwaar. Toch voelt men juist in deze context m.i. nog duidelijk, dat het gaat over het zelfbeschikkingsrecht van het volk. De tegenstelling van deze staatsvorm was immers: die waarin een ander het volk de wetten stelt.

Ook in het latere Grieks blijft dat element van zelfbeschikking, van het zelf zijn zaken afhandelen, van het niet afhankelijk zijn van goedkeuring door een hoger gezag, in deze woordengroep vaak — of schoon niet altijd — nog duidelijk voelbaar.

Zó wordt 'authentès' b.v. in *maatschappelijke* zin gebruikt van den 'zelfstandige' (PMasp. 126, 6: „wirtschaftlich selbständig dastehend" vertaalt Preisigke in zijn bekende papyrologisch woordenboek). Dan is het dus niet iemand die heerst, maar iemand die niet onder een baas werkt, iemand die in zijn werk niet een ander boven zich heeft. Dihle meent, dat zich bij deze betekenis ('maatschappelijk zelfstandige') het best de overige betekenissen van het woord die men in later tijd tegenkomt, laten aanknopen.⁵⁾ Dát zie ik zo niet uit de teksten bevestigd. Maar wel heeft hij gelijk, wanneer hij stelt, dat de betekenis 'heer' een ontwikkeling is uit de grondbetekenis 'iemand die niet van een ander bevelen in ontvangst behoeft te nemen'. Ik onderstreepte hier een paar woorden, omdat daarin recht gedaan is aan het woord dat — zoals gezegd — de eerste helft van de samenstelling 'authentès' uitmaakt, nl. 'autos' (= 'zelf'). Inderdaad is dát begrip, 'zelf', en niet een ander, essentieel voor het verstaan van de betekenis-ontwikkeling van de woordengroep in kwestie. Wie de samenstelling en het betekenisverloop van deze woorden nagaat, komt tot de conclusie, dat 'authentèin' niet zozeer is 'de baas zijn', als wel 'eigen baas zijn'.

Dat geldt ook voor het gebruik in christelijke teksten. Zover mijn gegevens reiken, is daaraan nooit apart een studie gewijd.⁶⁾ En toch zal juist dát onderzoek zo verhelderend blijken te zijn voor het verstaan van het woord 'authentèoo' in 1 Tim. 2:12.

Ik begin met een passage uit een preek van Chrysostomus over Hebr. 7. Hij zegt daar, dat Christus een bepaalde zaak „niet aan zijn Vader vraagt, maar ze 'authentèoo' doet" ⁸⁾, d.w.z. 'op eigen gezag'.

Dezelfde tegenstelling ('zelf uitmaken' tegenover 'een hoger gezag er in kennen') treft men aan in een geschrift van Eusebius van Alexandrië ⁹⁾: „de diaken moet... t.a.v. het volk niets 'authentèin', maar alles op bevel van den ouderling regelen" ¹⁰⁾.

Nog een nuance die vermeldenswaard is; ditmaal niet in een christelijke tekst, maar in een scholion (nr. 21) op een tekst uit de Basilica (LX 10, 1).¹¹⁾ Daar wordt het geval besproken dat aan een minderjarige een erfenis toevalt. De rechtsgeleerde die hier aan het woord is, onderscheidt dan twee gevallen: „kunnen zulke minderjarigen praten, dan aanvaarden ze zelf de erfenis, echter met machtiging en toestemming van hun voogden; maar wanneer ze niet kunnen praten, dan 'authentousi' de voogden en aanvaarden zonder aanwezigheid van de minderjarigen de erfenis". De betekenis van 'authentèin' in dit verband is m.i. duidelijk: terwijl in het eerste geval er een samenspel vereist is van minderjarige en voogd, treedt in het tweede geval de voogd *geheel zelfstandig handelend* op. De minderjarige wordt dan in de rechtshandeling niet gekend, er volledig buitengehouden; zijn aanwezigheid is niet eens vereist. Het aardige van deze plaats is, dat men hier het begrip 'autos' ('zelf') ziet grenzen aan het begrip 'alleen': de voogd handelt de zaak *alleen* af. Die overgang naar de betekenis 'alleen' ziet men bij 'autos' wel vaker.¹²⁾

Een nog verdere ontwikkeling van de woordbetekenis zien we in een brief van Basilius Magnus.¹³⁾ Er wordt van hem gelasterd, dat hij over Dianius de vloek zou hebben uitgesproken. Hij vraagt nu o.a.: heb ik dat gedaan „anderen volgend of het stoute stuk zelf beginnend en 'authentèoo'?" Frappant is hier allereerst, dat blijkens de nevenschikking van 'autos katarchoon' ('zelf beginnend') en 'authentèoo' men kennelijk nog ten volle de betekenis van het eerste bestanddeel in 'authentèoo' heeft aangevoeld. Maar het tweede waarom deze tekst zo belangrijk is, is dit: men ziet hier nog duidelijk de aanknoping bij de eerder gevonden betekenis ('doen op eigen gezag, en

⁸⁾ Vgl. ook de werderop in dit artikel geciteerde Proclus-tekst.

⁹⁾ Eus. Al. serm. 5 (M 86.384D).

¹⁰⁾ Vgl. ook 'authentèsas' in Socr. h.e. 2.34.2 (M 67.296B). Lampe, s.v., vertaalt: 'act on one's own authority'.

¹¹⁾ De Basilica is een grote compilatie van Griekse wetteksten, stoelend op de wetgeving van keizer Justinianus. Een scholion is een verklarende aantekening. In Groningen werken Prof. Scheltema, Dr. Van der Wal en ondergetekende al ± 30 jaar aan een uitgave van de Basilica-tekst en -scholia. De laatste delen zijn nu in bewerking.

¹²⁾ Zie wat ik daarover schreef in het artikel 'Hoe oud was Anna?', Opbouw XII 322.

¹³⁾ Bas. ep. 51 (M 32.389A). Deze tekst kwam ik op het spoor via de *Thesaurus ecclesiasticus e patribus graecis* van J. C. Suicerus, Amsterdam 1682.

D. W. L. Milo — Dalmally

EERSTE AANKONDIGING

Ongeveer tien kilometer oostelijk van Nazareth ligt de berg Thabor; zo wat tussen Nazareth en het Meer van Galilea. Vanaf Nazareth is de berg in het oog lopend want hij ligt in een overigens vlak landschap, in een uitloper van de vlakte van Jizreël.

Het is zeker, dat Jezus in zijn jongensjaren veel naar die berg heeft staan kijken. Weinig punten in een omgeving trekken zo vaak en zo lang de aandacht, als een berg. Daar raak je nooit op uitgekeken. Want een berg verandert voortdurend: naar dat de zon staat, naar de wolken drijven, naar de atmosfeer droog of vochtig is, naar de hete lucht opstijgt en de contouren doet trillen of vervagen, naar de dag en naar de nacht — een berg verandert voortdurend maar blijft op zijn plaats staan.

De jonge Jezus heeft bovendien de berg Thabor herhaaldelijk bij Mozes en de profeten aangetroffen; dat gaf deze berg bijzondere waarde. Zijn voorvader David had gezongen: Thabor en Hermon jubelen in Uw naam.¹⁾ Thabor was de grens van de stam Issaschar.²⁾ Barak koos deze berg voor zijn aanval tegen Sisera, op aanwijzing van Deborah.³⁾ Gideons broers zijn door Midianitische koningen op de Thabor vermoord en aldaar door Gideon gewroken.⁴⁾ De Thabor leverde aan Jeremia ⁵⁾ een indrukwekkend symbool van de macht, die Egypte zou vermorzelen. Ook Hosea noemde deze berg.⁶⁾

Toen Jezus in latere jaren te Kapernaum woonde, kon Hij de berg Thabor nog altijd zien, nu zuidoostelijk en op 25 kilometer afstand; de berg biedt vandaag nog een overzicht over het hele Meer van Galilea en zelfs uitzicht tot de Hermon in het hoge Noorden.

Deze berg ligt daar als een reusachtige groene koepel in het groene landschap van Jizreël, onder de blauwe lucht. Wijlen dr A. van Deursen noemde hem een koning onder de bergen; zijn „stolpende kracht is de symboliek van een loflied der schepping".

Welnu, deze berg is door de traditie (niet door de Bijbel) aangewezen als de berg der Verheerlijking; ook genoemd de berg van de gedaanteverandering. Hoewel sommigen ook wel de Karmel aan de Middellandse Zee

niet op bevel van anderen), maar tegelijk ook de overgang naar de betekenis 'het initiatief tot iets nemen'. En van hieruit is het maar één stap meer naar het gebruik van 'authentèoo' in verbinding met een onbepaalde wijs in de betekenis 'zich verstouten iets te doen'.¹⁴⁾ Ik onderstreep nog eens, dat men m.i. deze laatste betekenis niet aannemelijk zou kunnen maken, als men een grondbetekenis 'heersen' aanneemt. Vanuit de werkelijke grondbetekenis 'zelf doen' is echter deze ontwikkeling heel goed te verstaan: 'zelf beslissen iets te doen' gaat a.h.w. ongemerkt over in de betekenis 'zich verstouten iets te doen'.

Het is dienstig nu eens even te kijken, hoe oudtijds griekse taalgeleerden het woord omschreven. Het Etymologicum Magnum geeft als een der omschrijvingen 'autexousios', d.i., leterlijk vertaald, 'zelfbevoegd' ('exousia' betekent nl. 'bevoegdheid'). Dat laatste woord wordt b.v. gebezigd van een zoon die niet meer onder het vaderlijk gezag staat,¹⁵⁾ maar zelfstandig is en vrij kan beslissen.

En inderdaad vindt men in sommige teksten die twee woorden ('au-

thentès' en 'autexousios') naast- en door elkaar gebruikt, b.v. in een geschrift van Procopius van Gaza ¹⁶⁾. Er wordt daar van de engelen gezegd, dat ze niet op eigen gezag komen, maar dat ze worden gestuurd.

Bijzonder de aandacht waard is in dit verband een tekst van den patriarch Proclus van Constantino- pel.¹⁷⁾ Daarin wordt Christus achtereenvolgens genoemd

- a) de 'authentès' schepper
- b) de 'autexousios' zoon
- c) de van onderworpenheid vrije God
- d) de niet onder bevelen staande heer.

In de eerste plaats maakt de reeks waarin 'authentès' hier voorkomt nog eens ten overvloede duidelijk, welke gedachte in dit woord overheerst. Immers de reeks praedicaten wordt geopend met twee positieve, beide samengesteld met 'autos' ('zelf'); dan volgen twee negatieve ('niet onderworpen' en 'niet onder bevelen staand') die duidelijk maken, wáártegen dat 'zelf' zich afzet: tegen het gezag van een ander die boven je zou staan.

¹⁶⁾ Proc. G. Is. 6.6 (M 67.1941B).

¹⁷⁾ Ook deze tekst vond ik via Suicerus (zie noot 13). Het is Procl. Cp. or. 2 (M 65.692D).

⁵⁾ a.w., S. 79.

⁶⁾ Dat zo'n onderzoek beter mogelijk is geworden na de verschijning van G. W. H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1961, is duidelijk. (Overigens is ook dit werk nog verre van compleet!) Toch moet worden opgemerkt, dat een van de belangrijkste teksten ons — zoals straks zal blijken; zie noot 17 — in handen wordt gespeeld door een woordenboek uit 1682! Het blijft vreemd, dat bijbelvertalers en -verklaarders bij hun uitleg van 1 Tim. 2:12 daaraan blijkbaar geen aandacht hebben geschonken.

⁷⁾ Chrys. hom. 27, 4 in Hebr., 12.251A.

of de Hermon in het hoge Noorden noemden, is de Thabor vrij algemeen aanvaard, van oude tijden af. Ook door Constantijn de Grote, ook door de kruisvaarders.

Mattheüs 7) spreekt van een „hoge berg”, waarheen Jezus zijn drie vrienden Petrus, Jacobus en Johannes meenam. En hoge bergen zijn er buiten de drie genoemde niet in Galilea; deze ligt bovendien centraal en de andere bergen noemen we heuvels, zelfs de berg der zaligsprekingen. De aantrekkingskracht van een berg, die we van onze jeugd af dagelijks hebben gezien, is zo groot dat een mens altijd overweegt, wanneer hij de volgende keer zal opklimmen. Jezus was gewoon de hoge eenzaamheid te zoeken. Hij „bad op enen berg alleen”. En vaak.

Het was vlak nadat Petrus namens de twaalf verklaard had, in Jezus de zoon van God te zien. En terwijl Jezus hun verbood dit tegen iemand los te laten, begon Hij meteen zijn lijdensweg in Jerusalem aan te kondigen. De oudsten, de Hogepriesters en de Schriftgeleerden zouden Hem vervolgen, ter dood brengen, en op de derde dag zou Hij herrijzen. 8) Petrus was het weer, die namens allen sprak. Dit program klopte volstrekt niet met de algemene Messias-verwachting! Maar hij werd streng berispt en moest leren „zijn kruis op zich te nemen”. 9) Hier in de berisping, viel het woord kruis voor het eerst. Het kruis van Jezus, het kruis van Petrus meteen.

Het aankondigde lijden van hun pas herkende Messias gaf hun zo'n schok dat de beloofde opstanding niet eens tot hen doordrong. De profetie bevatten raadsels. De genoemde kerkvorsten zouden hun Heer in het uiterste geval kunnen stenigen, op godsdienstige gronden — maar de aankondigde kruisdood zou een politieke executie betekenen, alleen door de Romeinen uitvoerbaar. En wat er ook tegen Jezus' leer mocht worden ingebracht — politiek scheen hun Heer toch onaantastbaar.

Ook bij zijn tweede aankondiging, in Galilea nog, 10) bleven zijn woorden „omsluierd” voor de discipelen; zoals ze wel vaker over Jezus' raadselachtige uitspraken moesten nadenken. Het denkbeeld verwarde hen volkomen. Soms zeggen we: wat een mens niet horen wil dat hoort hij niet. En uitleg vragen durfden ze niet.

—o—

Welnu. Tussen die twee aankondigingen in Galilea in, een week na de eerste, kwam die tocht naar de berg. Laten we met twintig eeuwen christendom maar zeggen: naar de berg Thabor.

Jezus' gedaante veranderde daar „voor hun ogen”, zegt Mattheüs. 11) Hetzelfde zegt ook Marcus. 2) Zijn gelaat begon te stralen als de zon en zijn kleed werd glanzend als het licht. Hebben de drie discipelen hun ogen niet uitgewreven? Want nog was het einde niet: toen waren daar ineens Mozes en Elia, „die zich met Hem onderhielden”, zeiden beide

Maar er is nog iets waarop ik de aandacht zou willen vestigen.

Wij begonnen aan dit onderzoek, om er achter te komen, wat het woord 'authentico' in 1 Tim. 2: 12 betekent. Welnu: in de tekst van Proclus wordt onder c het woord 'onderworpenheid' (Gr. 'hypotagē') gebezigd. Datzelfde woord nu treffen we ook aan in 1 Tim. 2: 11. Dan ziet het er toch alleszins naar uit, dat we de tegenstelling 'in onderworpenheid leven' ↔ 'authentico' in 1 Tim. 2 precies zo moeten opvatten als in de Proclus-tekst; m.a.w. dat het in die bijbeltekst gaat over een vrouw die zich van de onderworpenheid aan haar man vrijmaakt 18) en haar

dingen zelf gaat beslissen zonder haar man er in te kennen 19); en niet over een vrouw die over een (willekeurigen) man heerst. Tot besluit nog één tekst uit ditzelfde 'klimaat'.

Chrysostomus zegt in een preek over 1 Tim. 5 20): sommige vrouwen die haar man hebben verloren „nemen de weduwstaat voor keus” (d.i. willen niet een tweede huwelijk sluiten) „... om alles met meer 'authenticia' te kunnen doen”. Het is dacht ik duidelijk, dat Chrysostomus aan zulke weduwen geen 'heerszucht' toeschrijft, maar enkel het verlangen naar 'onafhankelijkheid'. ('Independance' vertaalt ook Lampe, s.v.). Ze zonnen, zolang ze alleen staan, zelf uitmaken, wat ze zullen doen of laten. Trouwen ze daarentegen weer, dan moeten ze rekening houden met het gezag dat die nieuwe man over haar heeft.

19) Deze opvatting bepleitte ik reeds een- en andermaal in dit blad, nl. in XXI 231 en XXII 35.

20) Chrys. hom. 13,3 in 1 Tim. (11.620C).

18) 'Authenticia' komt in één adem voor met 'eleutheria' (= 'vrijheid'), b.v. Chrys. Thdr. 2,4 (1.140C). Het is dan ook niet verwonderlijk, dat het werkwoord 'authentico' in 1 Tim. 2: 12 een genetivus bij zich heeft. Dat is een genetivus separativus, die men bij het begrip 'vrij van...' regelmatig aantreft. (Eventueel kan men in zo'n geval het separatieve karakter versterken door 'apo' toe te voegen, vgl. b.v. 'autonomos apo' in Xen. H.G. V 1, 36. Zie hierover Kühner-Gerth 1, 400 Anm. 2.) Zo richt in de hierboven uit Basilius geciteerde plaats 'authenseo' zich in constructie naar het 'katarchoo', waarmee het Jāar samengaat en synoniem is, en heeft dientengevolge ook daar een genetivus bij zich, maar ditmaal een partitivus; vgl. Kühner-Gerth 1. 346.

apostelen. Je vraagt je af wat het onderwerp van hun gesprek kan zijn geweest, dat Mattheüs en Marcus verzwijgen. Ook Johannes zwijgt er over. Maar Lucas, de laatste, de nauwkeurigste, heeft het kunnen optekenen: ze onderhielden zich met Jezus over zijn heengaan, dat Christus in Jerusalem zou voltrekken. 13) Niet „dat over Hem zou worden voltrokken”, maar dat Hijzelf zou voltrekken. Want geloof maar dat die twee Hem niet bang gemaakt hebben — Hem eerder moed hebben ingesproken in Goddelijke opdracht. Was Jezus niet een mensenkind, in alles gelijk als wij? Ook Hij had bemoediging nodig: om geen lijdend voorwerp te worden, maar onderwerp te blijven.

Het is alles bijeen genomen voor de drie discipelen niet om te verwerken geweest. Petrus, de vlotste spreker, sloeg wartaal uit over drie tenten: dit gezelschap vasthouden, een besloten heiligdom bouwen. Hij wist niet wat hij zei, zegt Marcus en Lucas. De laatste meldt zelfs, dat ze „door de slaap waren overmand en ontwaakten”. Dat zou in tegenspraak komen met hun nauwkeurige waarneming van begin tot eind, die in drie evangeliën voorkomt. Je zou willen vragen: zijn ze een ogenblik buiten kennis geraakt? Want in elk geval is de schok voor hen te groot geweest. Zodat zelfs het hoofdmoment van de gebeurtenis: het spreken Gods, niet eens tot hen doordrong. Toch was dit de Tweede Getuige, die bevestigde: „Deze is Mijn uitverkoren Zoon, hoort naar Hem”.

Wat sprak de uitverkoren Zoon dan? Wel, die sprak van zijn lijden, zijn komende dood en zijn opstanding. Onaanvaardbare dingen voor een Jood, die een Messias-staat verwachtte, het herstel van Israël's koninkrijk. Elke aarzeling om dit machtige woord te aanvaarden moest door de tweede getuige verdwijnen, volgens Mozes. Maar ze hebben hun twijfels behouden. Ze waren, na het lijden en de dood van hun Heer, niet in staat zich de belofte van een snelle opstanding te herinneren. Ze hebben de woorden doorgegeven als lege klanken. Enkele weken later zeiden de engelen aan het lege graf tegen de vrouwen: herinnert u, hoe Hij nog in Galilea tot u gesproken heeft. 14) Maar toen ze de boodschap (Gods eigen Woord) aan de discipelen terugspeelden... hielden deze de boodschap voor beuzelpraat, zotteklap. 15) Totdat Jezus Zelf zijn aankondiging in hun herinnering terugbracht. 16) Met de opdracht om dit evangelie te gaan verkondigen.

Soms geeft de Heere ons in zijn goedheid een zachte verdoving, zodat we zijn grote en vreselijke taal kunnen opnemen, zonder er aan te sterven. Maar soms ook zijn wij mensen onwillig om ongewenste dingen te accepteren. Horende zijn wij dan doof, ziende blind. En als wij niet barmhartig worden genezen zouden we in die staat ondergaan.

—o—

Op de top van de Thabor staat sinds 1924 een kerk, in Syrische stijl gebouwd op de grondvesten van veel oudere kerken. Sinds duizenden jaren hebben pelgrims op deze berg aanbeden. Langs een moeilijke steile zigzagweg klommen ze naar de vierhonderd meter hoge top — u kunt vandaag een taxi nemen.

De christenheid heeft met de allerbeste bedoelingen het Woord in de wind geslagen. Want Petrus wilde drie tenten bouwen voor Jezus, Mozes en Elia. Hij kreeg zelfs geen antwoord op zijn zotteklap. Maar de christenheid bouwde uit alle macht: een driedelige kerk, het middenschip ter ere van Jezus Christus, de zijkapellen voor Mozes en Elia, elk een.

Het zijn natuurlijk pompeuze kunstwerken geworden, met kleurige mozaïeken, veel goud, kaarsen, wierookgeur, veel bezoek, veel bloemen — maar alles veel te mooi om te ontroeren.

De scene van de verheerlijking is op grote schaal tegen muur en plafond geschilderd: Jezus transparant in het midden, de aarde net niet beroerend; Mozes en Elia, herkenbaar aan de wetstafelen en een papyrusrol, elk staande op een wolk; de drie discipelen staande in het groen van de aardse Thabor. Er zijn aureolen in drie rangorden aangebracht: simpel gouddraad voor de discipelen, breder aureolen voor Mozes en Elia, een zeer brede glanzende aureool voor de Heiland. Ze doen even denken aan rangtekenen, die mensen zich op de mouw laten spelden. Maar de heilichheid van een stille bergtop, zo nabij mogelijk aan God, is er niet door bereikt.

Voor gelovigen kan het toch goed zijn deze berg op te klimmen; desnoods op te rijden. Het kan goed zijn de omgeving te bezien, waar de Heiland met zijn vrienden sprak over zijn komend lijden en over zijn komende opstanding. Ook over hun lijden, hun opstanding. Ook over ons lijden, onze opstanding.

Als we zijn volgelingen zijn, ons kruis dragen, onszelf verloochenen en het lijden aanvaarden teneinde ons leven te behouden — dan worden we hier toch gesterkt. En we verstaan onze roeping: het evangelie van bekering en behoud door te geven aan „alle volkeren”. Te beginnen bij onze collega, onze buurman, onze kerkgenoot. Te beginnen bij Jerusalem.

1) Ps. 89 : 13 — 2) Joz. 19 : 22 — 3) Rich. 4 : 6 — 4) id. 8 : 18 — 5) Jer. 46 : 18 — 6) Hos. 5 : 1 — 7) Matt. 17 : 1 — 8) id. 16 : 21 — 9) id. : 24 — 10) Luc. 9 : 44 en Mtt. 17 : 22 — 11) id. 17 : 3 — 12) Mrc. 9 : 4 — 13) Luc. 9 : 31 — 14) id. 24 : 6, 7 — 15) Luc. 24 : 11 — 16) id. 24 : 46.

Zo was het (37)

't Zal m'n lezers bekend kunnen zijn, dat niet alle gemeenteleden ingenomen waren met m'n preken. Een vrij normaal verschijnsel denk ik. In de keuken hier staat een rijmpje: „Wie zal maken, dat 't allen zal smaken”? Velen meenden naar ik merkte, dat ik te veel nadruk legde op de verantwoordelijkheid en zelfwerkzaamheid van de gelovigen. Naar hun smaak moest ik alle nadruk leggen op de onmacht van de mens. Wij waren toch allen verloren in zonde en schuld? Gevallen in Adam? Melaats van top tot teen? We moesten wedergeboren worden en dat was enig en alleen een werk Gods. Zo sprak een enkele en hij of zij vertolkte wat velen dachten. Dat was er tijden lang in gehamerd en dat gebeurde nog, vooral in de oud-gereformeerde kerk. En daartoe behoorden, als ik het wel heb, duizenden leden. En die schaamden zich voor hun overtuiging niet. Bij begrafenissen bijv. En in gesprekken over wat zij „het goede” noemden. Zij hadden een vrijmoedigheid waarop ik wel eens jaloers was. Soms dacht ik: waarom ontbreekt bij „ons” vaak de vrijmoedigheid en schaamt men zich voor het Evangelie? Door „zware” prekers werd de theorie van de onmacht er werkelijk ingepompt. Een vermaarde onder hen noemde z'n hoorders nogal eens: brandhout voor de hel. Hij was een Zeeuw en zei, naar men mij vertelde „brandhout voor de chel”. Naar zijn zeggen behoorde z'n eigen vrouw daar ook onder. Als ik lieg, dan lieg ik in commissie. Maar zo is het mij overgeleverd.

Langzamerhand had ik geleerd mij te houden aan de opdracht van de Here Jezus: Verkondigt het Evangelie en leert onderhouden alles wat Ik geboden heb. Dát was het bevel van de Heiland en daaraan hebben de apostelen zich gehouden bij hun spreken en schrijven tot de heidenen. Dat bevel geldt toch nog? Niet de dreiging gaat voorop, maar de Blijde Boodschap. En Gods geboden, die niet zwaar zijn. Wie het Evangelie gelooft en naar de Evangelische bevelen leeft, zal ingaan in Gods eeuwig Koninkrijk. Achteraan komt dan de dreiging: Wie niet geloofd zullen hebben en wie geen daders van het Woord zullen zijn zullen het Koninkrijk niet beërven.

Het Evangelie dus voorop. Een dominee is en wordt met recht genoemd een dienaar van het Evangelie. Ik mag ook wel zeggen een dienaar of bedienaar van Gods genade. Liever nog van de genadige God. Want genade is niet iets los van de HERE. Geen soort ding, dat ingeplant wordt zoals Rome leert. En zoals gereformeerde theologen ook wel georeerd hebben. Zoiets als een levenskiem in de nieuwe mens, waaruit geloof en bekering als vanzelf opbloeien. Gods genade is een eigenschap Gods. Zijn gunstige gezindheid. Zijn toegegenheid, geneigdheid om te vergeven en te redden wat verloren is en levend te maken wat dood is.

Naar mijn indruk werd genade over het algemeen beperkt tot Gods vergévende Liefde. Genade werd wel gelijk gesteld met vergeving. Dat gebeurt nog wel. In een boek van 125.000 Puzzelwoorden lees ik: „genade-hulp, gratie, pardon, amnestie, vergeving, vergiffenis”.

Nu ontken ik vanzelf niet, dat vergeving met genade te maken heeft. Hoe zou ik. Maar het is dunkt mij juist uitgedrukt, dat vergeving een daad en gave van de genadige God is. Een bezwaar tegen vereenzelviging van genade en vergeving is, dat men onwillekeurig het werk van Gods genade veel te beperkt ziet. God vergeeft niet alleen, maar Hij vernieuwt ook. Hij bewerkt niet alleen geloof, maar ook bekering of wedergeboorte. Alle goeds in het leven van een christen is te danken aan Gods genade. Dé Gave van Gods genade is Jezus Christus. In Hem hebben wij vergeving en leven en zaligheid. Het kan wel niet beter tot uitdrukking gebracht worden dan in de woorden van Paulus: „Maar uit Hem is het, dat gij in Christus Jezus zijt, die ons van God is geworden: wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en verlossing. Opdat het zij gelijk geschreven staat: Wie roemt, roeme in de Here”. Of in een andere vertaling: „Hij is door God al onze wijsheid geworden; Hij rechtvaardigt, heiligt en bevrijdt ons” (1 Kor. 1 : 30) M.a.w.: De genadige God geeft ons in en door Christus redding van de schuld der zonde. Maar ook van de macht der zonde. Ja, ook van de smet der zonde. In dit leven nog niet totaal of volmaakt. Maar eens zullen we naar een woord van een formulier „tot de voorgestelde volkomenheid geraken”!

We zouden de genade met de zon kunnen vergelijken. Zij (de zon is toch vrouwelijk?) is een bron van licht. Maar ook van warmte. Vooral ook van energie! En van genezing in zeker opzicht. Als iemand alleen zou zeggen, dat de zon een lichtbron is, dan zegt hij te weinig. Dat zou ik ook willen zeggen tegen hen, die Gods genade of de genadige God alleen of hoofdzakelijk als de Bron van vergeving zouden noemen. Nehemia zegt terecht: (in 9 : 17) „Gij zijt een God van vergeving, genadig en barmhartig, lankmoedig en groot van goedertierenheid”. Maar vergeving of rechtvaardiging is niet het één en het al. En dát was bewust of onbewust de mening van veel gelovigen. Althans van veel kerkmensen. Zonde was voor hen vooral schuld. En bevrijding van zonde dus wegneming van de schuld, dus vergeving. Dat ontkende en ontken ik vanzelf helemaal niet. Wie zou niet instemmen met psalm 130: „Als Gij HERE, de ongerechtigheden gadeslaat (of in gedachtenis houdt), Here, wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving”. Maar we zullen daarbij niet vergeten dat er volgt: „Opdat Gij gevreesd wordt”. We zouden dit ook kunnen omschrijven

met: opdat wij bang zouden zijn om te zondigen. Bang om de HERE boos te maken. Ons best zouden doen om van de macht der zonde vrij te worden. Omdat God ons daarvan vrij wil maken. En vrij maakt door de Geest van Jezus Christus.

Maar, zo merkte men op: Wij moeten toch van genade leven en van genade alleen, door het geloof alleen? Dat wij alles moeten ontvangen van Gods genade, wie zou het tegenspreken? Ik zeker niet. Maar wat is dat „alles”? Alleen vergeving? Alleen rechtvaardiging door het bloed van Christus? In zekere zin is daarmee wel alles gezegd. Als God ons rechtvaardigt dan is Hij vóór ons. En wie zal dan tegen ons zijn? Maar als God vóór ons is dan is Hij ook mèt ons. Dan staan we in de zon der genade. En in die zon bloeit ons leven op. Dat gaat echter niet zo vanzelf als bij een plant. De mens is geen „stok of blok”, moet Luther gezegd hebben. Geen ding als een steen bijv. Een ding kan niets doen of laten. En zo staat het ook met een plant. Die groeit en wordt groot en bloeit. Maar dat gaat automatisch of vanzelf. Het is onredelijk, als we een gewas zouden berispen, omdat het niet floreert. We kunnen in een dwaze bui wel zeggen: die akelige plant wil niet groeien. Maar dat is bij wijze van spreken. Een plant heeft geen wil, maar is totaal afhankelijk van een goede of slechte behandeling. Zo staat het met de mens niet. Ook niet met de gelovige mens. In bepaalde kringen spreekt men wel graag van „steil afhankelijk” en dat kan wel goed bedoeld zijn. De Heiland heeft gezegd: „Zonder Mij kunt ge niets doen”. Maar als men met deze uitdrukking eigen ongelooft en ongehoorzaamheid en onwil verdedigt, dan is het goed fout. Als God onze zonden vergeeft, met andere woorden ons rechtvaardigt, dan is dat zonder enige verdienste, uit louter genade. En dat we gelovig die genadegift van vergeving aannemen is ook gave Gods. Maar dat wil niet zeggen, dat dit automatisch toegaat. Wij hebben te geloven en als we dat niet doen komen we om wegens ongelooft. Heeft Jezus soms niet gezegd tegen Jeruzalem: Gij hebt niet gewild? Dat zegt Hij nog tegen hen, die wel het Evangelie der genade gehoord hebben, maar het niet geloofd hebben.

We hebben gehoord in de woorden van 1 Kor. 1 : 30, dat Christus ons ook gegeven is tot heiliging of heiligmaking. Die weldaad behoort ook tot de verlossing. Met rechtvaardiging is blijkbaar toch niet álles gezegd. Evenmin als met de heiligmaking. We moeten denk ik wat voorzichtig zijn met te zeggen, dat de rechtvaardiging of de heiliging of de verheerlijking de hoofdzaak is. Dat houdt dan toch in, dat de rest bijzaak is. Met mogelijk gevolg dat velen denken, dat het op die bijzaak of bijzaken niet zo erg aankomt. Er is bijv. gezegd, dat de rechtvaardiging het Dogma bij uitnemendheid is. Het centrum van heel de leer der zaligheid. Anderen hebben bewezen dat eigenlijk alles aankomt op de heiligmaking. Terwijl er ook kringen zijn die eigenlijk maar één vraag stellen aan ieder, met wie ze in aanraking komen: zijt gij wel wedergeboren?

Wat mij betreft ik kan het er niet mee eens zijn als men één gave van Gods genade verheft boven de andere. Er is ergens sprake van de „menigerlei genade”. Letterlijk staat er: de veelkleurige genade. We moeten dunkt mij niet één kleur mooier of belangrijker vinden dan de andere. Dat doet de Here in de Schrift ook niet, voorzover ik het zie. Waarom zou de heiligmaking van mindere orde of belang zijn dan de rechtvaardigen?

Nu kan men zeggen dat bij de rechtvaardiging geen gevaar bestaat van eigen roem. Terwijl dat wel het geval zou zijn bij de heiligmaking. Dan zou iemand kunnen roemen in zichzelf en zeggen: zo ver heb ik het toch maar gebracht! Terwijl dit uitgesloten zou zijn als we geloven de vergeving der zonden. Ik ontken natuurlijk niet het gevaar van eigen roem. Die zonde ligt altijd op de loer. Maar bestaat dat gevaar werkelijk niet als we geloven de vergeving van onze zonden? Zouden we dan niet kunnen roemen in ons geloof? Alsof dat aan ons zelf te danken zou zijn? Geloven is toch ook een daad van ons? Daarin te roemen is wel dwaasheid, maar het kan toch wel voorkomen? Onze oude mens is er altijd op uit zichzelf op het paard te zetten. Er kan geroemd worden en er wordt geroemd in een wonderlijke bekering. Of in de grote daden, die men voor God of de kerk of de maatschappij heeft gedaan. Ik las eens, dat in sommige duitse kringen het gewoonte was, dat bij de voorbereiding voor het H.A. de „gekenden” gingen staan en door de voorganger werden toegesproken! Daar stonden zij dan te kijk, de „eikebomen der gerechtigheid”. De gekrookte-rietjes en de bijna-bekeerden en hoe ze mogen heten bleven wel zitten. Ik heb wel eens iemand horen vertellen over z'n wonderlijke bevindingen. Met merkbaar welbehagen. Dat het de HERE behaagde zal hij wel gedacht hebben. Ik allermist.

De hoogmoed zit in het hart van ons allen gebrand, ingeroest om zo te zeggen. Iemand kan met zoveel plezier z'n inzicht in allerlei problemen uitstallen, dat de toehoorder wel moet denken, dat hij een beetje hoog in de boom zit met z'n verstand. Niemand zegt dat natuurlijk van zichzelf, maar daarom is het nog wel zo. Zo komt het voor dat iemand met een zeker genoegen zit te verklaren, hoe overtuigd hij is van z'n slechtigheden. Alsof God daardoor verheerlijkt wordt. Er is een boek met als titel: Zijn dat Uw kinderen? Als van de daken gepreekt wordt dat wij, kinderen Gods, bitter weinig van ons leven terecht brengen, zal de HERE onze hemelse Vader dan niet zuchten bij Zichzelf: Zijn dat Mijn kinderen? Kinderen van een aardse vader willen hun vader en moeder dat niet aandoen. Zouden wij dat onze hemelse Vader wel willen aandoen?

Als men zich beroept op de verdorvenheid en onmacht van de mens, dan geldt dat wel van onze oude mens. Als we onze gang gaan komt er slechtheid uit voort. Maar is de nieuwe mens in Christus zo onmachtig als dat vaak wordt voorgesteld? Dat zou geen eer, maar een schande zijn voor God. En voor onze Here Jezus Christus. En voor de Heilige Geest. Ik zal het wel vaker gezegd en geschreven hebben, maar het is de moeite waard om het nog maar eens te herhalen: Elke zondag horen we aan het slot van een dienst: De Liefde Gods en de genade van de Here Jezus Christus en de gemeenschap

van de Heilige Geest met u allen. Gewoonlijk zegt de voorganger: zij met u allen. Ik doe het niet. Ik zeg niet dat het niet mag of niet kan. Het kán goed worden verstaan. Maar een misverstand ligt voor de hand. Dat de ontvangers denken aan een „vrome wens”. Zo iets als „mocht dat nog eens gebeuren”. Met de bijgedachte, dat het wel niet zal gebeuren. Een akelig wanbegrip. Geloven we dan niet in Gods Liefde? En in de Genade van de Here Jezus? En zou de Heilige Geest niet gewillig zijn ons te leiden? En te regeren? Zijn we dan niet machtig? Vermogen we dan niet veel? Niet alles, maar wel veel! Zo leert ons het Evangelie. Daaraan moeten we ons maar houden. En dan maar doen naar het woord van de Here Jezus: „Laat uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken”.

P. J. van Kampen — Zeist

De Vijf Zuilen

*In de naam van God de Barmhartige, de Erbarmer,
Lof zij God de Heer van de mensen in de wereld.
De Barmhartige, de Erbarmer, Die regeert op de Dag
van het Gericht. U dienen wij er u vragen wij om
bijstand. Leidt ons op de rechte weg. De weg van
diegenen die Gij bijstand hebt bewezen. Niet degenen
die aan Uw toorn zijn vervallen en die dwalen.*

Soera I

„Een moslim weet waar hij staat. Hij weet wie hijzelf is en hij weet wie Allah is. Hij kent zijn verplichtingen en zelfs als hij die verzaakt, weet hij wat hij daaraan doen moet.

De Islam heeft een helderheid, een orde, een precisie die in scherpe tegenstelling staat tot het veranderlijke, relatieve, onzekere dat het moderne leven kenmerkt. Moslims stellen dan ook nadrukkelijk dat dit één van de sterke punten van de Islam is. Gods openbaring aan de mens, zeggen ze, heeft vier stadia doorgemaakt. Ten eerste openbaarde Allah via Abraham de waarheid van het monotheïsme, de eenheid van God. Vervolgens openbaarde Hij via Mozes de Tien Geboden. In de derde plaats openbaarde Hij door Jezus de Gouden Regel, dat we onze naaste moeten liefhebben als onszelf. Al deze mannen waren authentieke profeten... één vraag bleef echter over, die om een antwoord vroeg: hóe moeten we onze naaste liefhebben? ... Een laatste profeet was nodig met een definitief antwoord op die vraag en dat was Mohammed.” (Huston Smith. *The Religions of Man*. New York. 1958).

Het rechte pad, waarover Soera 1 spreekt, moet dus worden aangewezen en afgebakend. De Soera, die velen in hun gebed reciteren, spreekt uit dat Allah de weg kent en dat Hij de gelovigen erop leiden zal.

De rechte weg omvat vijf elementen, die specifiek Islamitisch zijn. Het zijn: de juiste geloofsbelijdenis, het gebed, het geven van aalmoezen voor de armen, het houden van de vasten tijdens de maand Ramadan en, tenslotte, het volbrengen van een pelgrimsreis naar Mekka. Wie deze geboden nakomt heet met recht een moslim; hij heeft zich aan Allah overgegeven.

We bekijken „de Vijf Zuilen” van de Islam in wat groter detail:

1. De Shahada. Dat is het uitspreken van de geloofsbelijdenis.

„La ilah illah Allah
wa Moehammed rasoel Allah”

In vertaling betekent dat:

„Er is geen God dan Allah
en Mohammed is Zijn profeet”

Met die korte belijdenis wordt een aantal dingen uitgesproken: het geloof in Allah, de Enige, het geloof in Mohammeds zending, het geloof in de betrouwbaarheid van de Koran en het geloof aan de (in die Koran beschreven) Dag des Oordeels.

Tenminste eenmaal in zijn leven moet de Islamiet deze belijdenis, langzaam, bedachtzaam en met zijn hele hart uitspreken. In de praktijk doen veel moslims dat zeker eenmaal per dag. „Een pasgeboren kind”, vertelt Professor Wessels, „worden deze woorden in het oor gefluisterd en het zijn de woorden die een mens begeleiden wanneer hij ten grave wordt gedragen. De twee opgerichte stenen die men vaak op moslimse graven ziet

vertegenwoordigen de twee delen waaruit de *shahada*, deze geloofsbelijdenis, bestaat. Deze moet de stervende kennen, want het is zijn paspoort voor de eeuwigheid. Hij bidt om kracht en geloof op het moment van het sterven: „Verlicht mijn hart met het licht van het geloof aan het eind van mijn leven, wanneer ik in doodstryd ben, opdat ik mag zeggen: 'ik betuig dat er geen God is dan God en dat Mohammed de gezant van God is'.” (NCRV Etherleergang, september 1978)

2. De Salat

Bijna dezelfde woorden zijn iedere dag vlak na zonsopgang te horen. „Ik betuig dat er geen God is dan Allah. Ik betuig dat Mohammed de gezant van God is. Komt tot het gebed. Komt tot het heil.” De muezzin wekt de moslimgemeenschap, eraan toevoegend: „bidden is beter dan slapen”. Volgens de opdracht van de Koran (Soera 29 : 45) moet men in zijn gebed „constant” zijn. Vijf maal daags wordt men geacht te bidden: vlak na zonsopgang, midden op de dag, halverwege de namiddag, na zons- ondergang en voordat men zich terugtrekt voor de nacht. Op gezette tijden schalt de oproep tot gebed over een moslim-dorp of -stad. Ieder brengt daarop zijn gebedsmatje of zelfs een krant mee naar buiten en verwijdt zijn schoeisel. Allen beginnen, in dezelfde richting (Mekka) staande, aan het rituele gebed. De getuigenis Allahu Akhbar (Allah is Groot (of: de Grootste)) en de al bovenvermelde Soera 1 worden uitgesproken. Eerst staat men rechtop, de handen achter de oren, de handpalmen naar voren. Vervolgens buigt men zich, legt de handen op de knieën, gaat weer staan, de handen naar voren gestrekt. Daarna knielt men neer, buigt het hoofd in het stof, rust op de hielen en spreekt zo de belijdenis uit. Het hoofd tenslotte naar links en rechts draaiend zegt men: „de vrede en genade van Allah zij met u.”

Deze handeling kan in principe overal verricht worden. De heer Capelle vermeldt in zijn boek (Moslems als Buren) dat kerkhoven en slachthuizen uitzonderingen zijn; daar mag men niet bidden. De reinheid die hierin met de gebedshandeling wordt geassocieerd blijkt ook uit de rituele was-singen die moslims verrichten moeten, waarbij water of, zo nodig, zand gebruikt worden.

Capelle spreekt in dit verband ook over de plaats van de moskee en de functie van de vrijdag. In Soera 62 : 9 lezen we: „O gij die gelooft, wanneer er wordt opgeroepen tot de salat op de Dag der Bijeenkomst, spoedt u dan tot de gedenking van Allah en laat af van alle koophandel.” De gemeenschappelijke salat, in de speciale gebedsruimte, heeft, volgens dezelfde informant, „vijfentwintig keer méér waarde dan buiten het huis van gebed.”

3. De zakat

De moslimgemeenschap moet geregeld geld apart leggen voor de armen. De aalmoezen voor de armen bedragen, als men natuurlijk niet zelf behoeftig is, $2\frac{1}{2}\%$ van het bezit per jaar. Als wij op grond vna de Thora en b.v. de profetie van Maleachi, waar over *tienden* gesproken wordt, deze $2\frac{1}{2}\%$ weinig vinden, zij wel bedacht dat het gaat over zoveel procent van het *bezit* en niet van het jaarlijkse *inkomen*. Per jaar gaat dus een veertigste van het gehele bezit naar de armen...

Het geld moet gaan naar hen die het het meest nodig hebben: slaven die zich vrij willen kopen, schuldenaars die niet kunnen betalen, vreemdelingen en armen. De Koran spreekt uit: „De vroomheid bestaat niet daarin dat gij (bij het gebed) het gezicht naar het Oosten of het Westen wendt. Ze bestaat veeleer daarin dat men in God, de Jongste Dag, de engelen, de schrift en de profeten gelooft en zijn geld, hoe dierbaar het ook zij, aan verwanten, wezen, armen, reizigers en de bedelaar geeft.” (Soera 2 : 177). Men geeft soms, begrijp ik, overigens daarom geen vast bedrag, maar „wat gij missen kunt”.

(wordt vervolgd)

Literatuur

Uiteraard wordt in elk boek over de Islam over deze „Vijf Zuilen” gesproken. Speciaal nuttig vond ik het al genoemde deeltje van de NCRV-Etherleergangen over de Islam.

Het boek van M.C. Capelle, *Moslems als Buren*, gaf op dit (en andere punten) aardige informatie. Het boek is uitgekomen bij Oosterbaan & Le Cointre te Goes, 243 pag., f 16,50. Het is geen bijzonder pretentiefus of „flitsend” boek, maar geeft op prettige manier toch heel wat door. Voor wie met de Islam nog helemaal onbekend is is dit mogelijk het meest geschikte boek om mee te beginnen. (Sommige al eerder genoemde boeken hebben een „hoger vertrekpunt”, nemen meer kennis als aanwezig aan.) Hoewel de schrijver zelf uit de behoudende prot.-chr. „hoek” komt, probeert hij de Moslim recht te doen. Omdat hij op een elementair niveau start, zonder daarbij simplistisch te zijn overigens, is dit boek geschikt voor schoolbibliotheken, waar scholieren voor b.v. een scriptie er veel aan zullen hebben.

kerknieuws

Kampen — Ds Stuy te Urk heeft het beroep naar Kampen aanvaard.

Regio Oost — „Tot Uw Dienst”, het kerkblad van Enschede-Zuid publiceerde vorige week het verslag van de regio-vergadering van 24 januari jl. te Nijverdal. Vermeldenswaard is daarin het besluit (met 7 voor, 1 tegen, 1 onthouding) om zich te stellen achter het voorstel van Bunschoten-Spakenburg m.b.t. de zinsnede uit art. 34 „tot heil van de kerken”.

Heerenveen — We ontvingen het volgende verslag: Evenals vorig jaar heeft de Ned. geref. kerk van Heerenveen ook dit jaar een gemeentedag georganiseerd. Deze vond op 1 maart jl. onder grote belangstelling plaats in „Fredeshiem” bij Steenwijk. Het onderwerp was ditmaal „literatuur”.

Als inleider was uitgenodigd: broeder J. Lakerveld uit Emmeloord, die docent Nederlands is aan de chr.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Heem-
stede.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

scholengemeenschap in die plaats.

Aan de hand van een tweetal boeken van A. Koolhaas en W. F. Hermans gaf hij een schets van de belangrijkste kenmerken van de hedendaagse literatuur. Het is van groot belang, zo betoogde hij, om de levensvisie en boodschap uit de verhalen van de auteurs te halen. Daarbij dienen wij ons er bewust van te zijn, dat veel elementen van deze boodschap bewust of onbewust door de lezers worden overgenomen en tot hun normale gedragspatroon gaan behoren. Idealisme, liefde, godsdienst en moraal worden door veel schrijvers overboord gezet. Eenzaamheid en sex spelen een belangrijke rol in de moderne literatuur.

Bij sommige schrijvers treffen we een fel verzet aan tegen de gereformeerde wereld waaruit ze afkomstig zijn. Dit houdt een waarschuwing voor ons in. Het beeld dat door deze schrijvers wordt opgeroepen, — namelijk, dat van een God als strenge rechter, die slechts klaar staat met oordeel en hel — is de indruk die de schrijvers van hun jeugd hebben overgehouden. Het is dus van het grootste belang, een goed besef te hebben van hoe men thuis over God spreekt. Na de bijzonder boeiende inleiding vond, aan de hand van enkele tevooren opgestelde vragen, een discussie plaats in kleinere groepen.

Een deel van de aanwezigen hield zich elders in het gebouw bezig met het zelf maken van de voorpagina van een krant. Hieraan werd veel plezier beleefd.

Na de middagpauze werd middels het vertonen van dia's een quiz gehouden. Het was alles met elkaar een geslaagde gemeentedag.

Rotterdam-Overschie — Een verslag van de ontmoetingsdag in Amersfoort. Zoals u weet organiseerden de kerkeraden van de Chr. Geref. Kerk van Centrum en die van onze gemeente een ontmoetingsdag, die zaterdag 15 maart werd gehouden. Er waren ongeveer 180 mensen, uiteraard afkomstig uit beide kerkengroepen. Ds A. Broersma en ds Kamerbeek spraken 's morgens resp. over: 'Samen beter' en 'Samen-horig'.

Het woord 'horig' uit de laatste titel heeft twee betekenissen: a) toebehorend aan ... en b) luisterend naar ... Wij luisteren samen naar het éne woord van de éne Heer en werden zo 'saam-horig'. In Efeze 3 zegt Paulus, dat wij alléén samen met alle heiligen in staat zullen zijn de lengte en de breedte en de hoogte van de liefde van God te vatten. Daar hebben we elkaar voor nodig. Ook om elkaar op te bouwen in de liefde. Dat waren enkele flitsen uit het inleidingswoord van ds Manni en uit de woorden van de inleiders.

De bijeenkomst was vooral goed voor de onderlinge kennismaking gedurende de lange pauze's en de gesprekken in de discussiegroepen. Een stuk van de 'opbrengst' van deze vergadering onttrekt zich dus aan onze waarneming. Maar men was algemeen van overtuiging, dat het initiatief van onze kerkeraden navolging verdiende. De discussies kwamen slechts gedurende een half uur in het publiek, door een bespreking van ingebrachte stellingen en vragen door een forum, dat bestond uit de Chr. Geref. predikanten K. Boersma, T. Bienen en K. J. Velema, terwijl van onze kant deelgenomen werd door ds O. Mooiweer, ds J. C. Schaeffer en br. Joh. Stolte.

Eén van de boeiendste punten uit de discussie ging over de betekenis van het kerkverband. Sommige deelnemers uit de Ned. Geref. Kerken zagen het kerkverband als de rem op de toenadering, terwijl Chr. Geref. broeders het kerkverband beleefden als gaspedaal. Dat is nogal een verschil! Bedoelde Ned. Geref. broeders hadden van het kerkverband alleen narigheid ervaren, terwijl de Chr. Geref. broeders er juist veel zegen in vonden. Ze wezen als voorbeeld op de stimulerende besluiten van de Chr. Geref. Synode van Hoogeveen ('77) terzake van de toenadering tot onze kerken. Het was goed met deze ervaringen geconfronteerd te worden. Alleen als dat gebeurt kun je immers 'bedenken wat des anderen is'.

De vergadering had nog meer hoogtepunten. Ik denk vooral aan de momenten waarin deelnemers hun diepe dank en verwondering uitspraken over wat ze in de ontmoeting met de zusterkerk ter plaatse hadden ontvangen. Maar ook hoorden we hoeveel moeite er nog waren en hoeveel bezwaren men nog zag. Bijvoorbeeld in de steeds definitiever wordende vormgeving van een eigen kerkelijk leven in de Ned. Geref. Kerken. De roeping tot eenheid werd telkens benadrukt vanuit het gebed van onze Here Jezus Christus in Joh. 17 en het 'opdat de wereld wete, dat Gij Mij gezonden hebt'.

Voor de vele en hartelijke bewijzen van meeleven tijdens de ziekte en de begrafenis van onze lieve Man, Vader en Opa

HARMEN HAAGSMA

zeggen wij U vriendelijk dank.

Het is ons tot grote troost geweest.

Uit aller naam:

J. Haagsma-Romkes
en kinderen

De Reede 30, Urk

KAMPEN

Het bestuur van de Nederlands Gereformeerde Schoolvereniging vraagt per 1 augustus 1980 voor de Gereformeerde School „Noord”, Wilhelminalaan 20

een onderwijzer(es)

- belijdend lid van de Ned. Ger. Kerk of Chr. Geref. Kerk;
- bevoegd voor j, (k) en r;
- voor een van de lagere leerjaren
- voorlopig één jaar tijdelijk.

Inlichtingen bij en sollicitaties naar S. Grijpstra (hds), Kalmoesingel 32, Kampen, tel. 05202-14284 (school) en 05202-15466 (huis).

Inlichtingen ook bij de voorz. van de schoolvereniging dhr. R. Post, Trekvaart 87, IJsselmuiden, tel. 05202-15837.

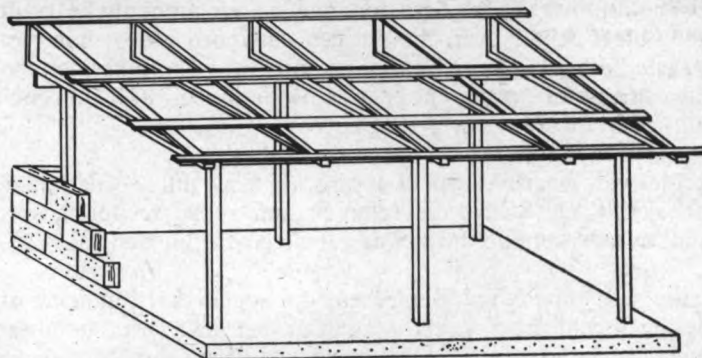
Stichting Ref. Hulpactie

WOORD EN DAAD

Giro 3020900

Gorinchem

**HELP HEN
AAN EEN ONDERDAK**

In 1980 moeten vier krottenwijken in Guatemala verdwijnen. Nieuwe woningen ontbreken echter geheel. Hier worden 400 gezinnen, slachtoffers van de aardbeving in 1976 gesteund door Woord en Daad. Een programma beoogt, voor hen allen dit jaar een solide huis te bouwen. Kosten per huis f 1450,—. Bouwt u allen mee?

St. Ref. Hulpactie Woord en Daad

GIRO 3020900 Gorinchem
met vermelding „Onder de pannen”.

U kunt hier of in een ander land een kind financieel adopteren voor f 35,— per maand. Inlichtingen: J. Slot, Rembrandtlaan 10, Doorn. Tel. 03430-4103. Inlichtingen alg.: I. t' Lam, Postbus 560, Gorinchem. Tel. 01830-32550. Privé 23604

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 Zeist